

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Навчально-науковий інститут культури і мистецтв
Полтавський національний педагогічний університет імені
В.Г. Короленка

Національна музична академія України імені Петра Чайковського

Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди

Київська муніципальна академія музики ім. Р.М. Глієра

Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського

Харківська державна академія культури Харківська гуманітарно-педагогічна академія

Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ПОЛКУЛЬТУРНОСТІ:

*Збірник доповідей, тез і повідомлень Всеукраїнської науково-практичної конференції
(13 квітня 2023 р.)*

Полтава 2023

УДК 78.126+371.15:316.7

ББК 74.204.2

Мистецька освіта в контексті глобалізації та полікультурності: збірник доповідей, тез і повідомлень Всеукраїнської науково-практичної конференції з 13 квітня 2023 р. Полтава: Навчально-науковий інститут культури і мистецтв. Видавничий відділ ПУЕТ. 2023. 204 с.

Рецензенти:

Полянська І. А., кандидат мистецтвознавства, доцентка;
Шелупахіна Т. В., кандидат філософських наук, доцентка;
Продан І.В., кандидатка педагогічних наук, доцентка,
директорка навчально-наукового інституту культури і мистецтв ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Науковий редактор:

Цебрій І.В., докторка педагогічних наук, професорка
завідувачка кафедри музичного мистецтва та хореографії
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Матеріали збірника містять доповіді, тези та повідомлення науковців і здобувачів вищої освіти всіх рівнів із глобальних проблем мистецької педагогіки, мистецтвознавства та культурології, що були представлені на Всеукраїнській науково-практичній конференції. Розглянуто різні аспекти полікультурності в мистецькій освіті та естетичному вихованні молоді, а також важливі питання фахової підготовки майбутніх митців у закладі вищої освіти.

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка» від 26.05.2023 (протокол № 11).

© Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2023

ЗМІСТ

I. МИСТЕЦЬКА ОСВІТА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: МОДЕРНІЗАЦІЯ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ, ПОЛІАСПЕКТНІСТЬ

Олександр ЛУК'ЯНЕНКО АМБІВАЛЕНТНІСТЬ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ МИСТЕЦЬКОГО ПРОСТОРУ.....	7
Ольга МАТВЄЄВА МУЛЬТИКУЛЬТУРНІ ОРІЄНТИРИ СУЧАСНОЇ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	13
Петро КРАВЧЕНКО СУЧАСНА СОЦІОКУЛЬТУРНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ: СУПЕРЕЧНОСТІ ПРОЦЕСУ.....	16
Тетяна ШЕЛУПАХІНА МЕДІА ТА МЕДІАЛЬНЕ ЯК ПРЕДМЕТ ЕСТЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ.....	21
Зоя ЦИБУЛЬНИК АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	24
Олена ПОНОМАРЕНКО ПЕРЕДУМОВИ ВІДРОДЖЕННЯ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ СЕРГІЯ БОРТКЕВИЧА В ПОЛІКУЛЬТУРНИХ РЕАЛІЯХ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА.....	28

II. ПРОБЛЕМА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ПОЛІКУЛЬТУРНОСТІ В СУЧАСНОМУ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВІ.

Галина ПОЛЯНСЬКА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ЯВИЩА В МУЗИЧНОМУ МИСТЕЦТВІ.....	34
Валентина АНДРЕЄВА РОЛЬ ВАСИЛИНИ СТАРОСТИНЕЦЬКОЇ В СТАНОВЛЕННІ ПОЛТАВСЬКОГО ОПЕРНОГО ТЕАТРУ.....	39
В'ячеслав БОРИСОВ, Світлана БОРИСОВА STREET ART: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ.....	45
Антон ОРИЩЕНКО СТАНОВЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ: КЛАСИ ДУХОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ МУЗИЧНИХ УЧИЛИЩ ТА КОНСЕРВАТОРІЙ.....	49
Дмитро ЛУЦЕНКО КОМПОЗИТОРСЬКА ТВОРЧІСТЬ ЕЖЕНА ІЗАї ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	52

III. МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Олена КИРИЧЕНКО ПАТРІОТИЗМ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА МОРАЛЬНОГО ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ.....	57
---	----

Людмила СБІТНЄВА

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ..... 61

Світлана БОРИСОВА, Олександр ПЛОХОТНЮК

КОНЦЕРТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ШКОЛЯРІВ..... 66

Олена СБІТНЄВА

ЕСТЕТИЧНА КУЛЬТУРА ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ СКЛАДНИК ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ..... 68

Микола БОЛЮХ, Наталія ДІГТЯР

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО ДОСВІДУ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ПЛЕНЕРНОГО ПЕЙЗАЖУ-ЕТЮДУ..... 74

Марина ЛЕБЕДИНСЬКА

МУЗИЧНО-ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКИХ УПОДОБАНЬ ДОШКІЛЬНИКІВ..... 79

Володимир ОПЕНЬКО

РОБОТА З ПОЧИНАЮЧИМИ ВОКАЛІСТАМИ ЗА МЕТОДИЧНИМИ ВКАЗІВКАМИ В.І. ОПЕНЬКА..... 82

Марія КАРНАУХ

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ У ФОРМУВАННІ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ..... 86

Тетяна ОСТРЕЦОВА

ЕВОЛЮЦІЯ КАНАЛІВ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ МУЗИКИ У ХХІ СТОЛІТТІ..... 88

Антон РОКИТА, Тетяна ШЕЛУПАХІНА

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ІГРОВОГО КІНО ДОБИ 60-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ.... 91

Інна ГУРЖІЙ

МИСТЕЦТВО ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК ВПЛИВУ НА ДУХОВНИЙ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ЛЮДИНИ..... 94

Богдан КОРОВАЙНИЙ

ПЕДАГОГІКО-ХОРЕОГРАФІЧНІ ІДЕЇ В СПАДЩИНІ ОЛЕГА ГОЛДРИЧА..... 96

Леонід ЯРЕМЕНКО

МІСЦЕ ОПЕРНО-СЦЕНІЧНОЇ ТА ОРКЕСТРОВО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПРАКТИКИ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ АНТОНІО САЛЬЄРІ..... 99

Юлія ДАНИЛЬЧЕНКО

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ МАТТІАСА ЦІГЛЕРА – УНІВЕРСАЛЬНОГО ФЛЕЙТИСТА ХХІ СТ..... 102

Наталія БАРИШНІКОВА

СПЕЦИФІКА ВИКОНАННЯ ЖІНОЧИХ ПАРТІЙ В ОПЕРАХ Д. БОРТНЯНСЬКОГО (НА ПРИКЛАДІ АРЕТЕЇ «АЛКІД», ЕЛЬВІРИ «СОКІЛ», ЛЕОНОРИ «СИН-СУПЕРНИК».)..... 108

Інна ГУРЖІЙ ВПЛИВ ВИКЛАДАЧА НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА НА ПРИКЛАДІ ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ШКОЛИ МАРІЇ ЕДУАРДІВНИ ДОНЕЦЬ-ТЕССЕЙР.....	118
Igor САВЕНКО ОСВІТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ-ДИЗАЙНЕРІВ.....	121
Наталія МІКЕЛАДЗЕ КОЛІР ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДСИЛЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ВПЛИВУ ІЛЮСТРАЦІЇ НА ГЛЯДАЧА.....	125
Тетяна ВІЛЬХОВЧЕНКО ІМПРОВІЗАЦІЯ ЯК ТВОРЧА СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ МАЙБУТНІХ ХОРЕОГРАФІВ.....	133
Наталія ДЯЧЕНКО СТИЛІЗАЦІЯ НАТЮРМОРТУ ЗАСОБАМИ ЖИВОПИСУ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ.....	139

IV. ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ В СУЧАСНІЙ МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ

Костянтин ТРЕГУБОВ ЗД ДРУК У СУЧАСНІЙ КЕРАМІЦІ.....	143
Олексій СОБОЛЕВСЬКИЙ ПОШТОВА МАРКА ЯК ОДИН ІЗ СИМВОЛІВ ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНИ.....	149
Оксана ГЕТЬМАН ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ ДИЗАЙНЕРІВ.....	153
Олена ДРОЗДОВА ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ ТВОРЧОСТІ ДЖОНА ДОУЛЕНДА В РАКУРСІ ЖАНРУ ФАНТАЗІЇ VI СТ.....	158
Анастасія МОРОЗ АЙДЕНТИКА БРЕНДОВИХ МАГАЗИНІВ ОДЯГУ.....	162
Анатолій МІШИН ЯК СТВОРИТИ ХУДОЖНІЙ ОБРАЗ У СУЧАСНОМУ АУДІОВІЗУАЛЬНОМУ ВИРОБНИЦТВІ.....	165
Катерина ТОЛСТІКОВА ІЛЮСТРУВАННЯ ГРАЛЬНИХ КАРТ.....	167
Євгенія СЕМЕНОВА, Світлана БОРИСОВА ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ГРАФІЧНОМУ ДИЗАЙНІ З УРАХУВАННЯМ НЕЙРОТЕТИКИ.....	169
Ірина ДЕМ'ЯН, Світлана ШУЛЕР, Ольга КОСТЮК КРЕАТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК МЕТОД САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ЗДОБУВАЧА В СУЧАСНІЙ МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ.....	171

Наталія МАКОДЗЮБА, Ольга КОСТЮК	
ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РОЗРОБКА ФІРМОВОГО СТИЛЮ ДЛЯ САЛОНУ КРАСИ.....	174
Володимир КАРДАШОВ, Микола КАРДАШОВ	
ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПЛАКАТИВ ЯК ЗАСОБУ ВПЛИВУ НА ЕСТЕТИЧНУ СВІДОМІСТЬ ТА ІСТОРИЧНУ ПАМ'ЯТЬ.....	177
Ростислав ПІДПАЛИЙ	
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «АУДІОВІЗУАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО ТА ВИРОБНИЦТВО» НА ЗАНЯТТЯХ З ІСТОРІЇ АВМВ.....	185
Ірина ЦЕБРІЙ	
ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ І ТЕМ З ІСТОРІЇ СВІТОВОЇ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ	188
Вероніка ЗАВЕРТАЙЛОВА, Тетяна ШЕЛУПАХІНА	
ОБРАЗ ТЕЛЕВІЗІЙНОГО ВЕДУЧОГО ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕЛЕВІЗІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	191
Артем ОПОШНЯН	193
ЗМІСТ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ГРИ НА САКСОФОНІ В КЛАСІ ВІТАЛІЯ АНДРІЙОВИЧА ПОПИКА.....	
Альона ТЕРЕЩЕНКО	195
ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД У МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ ЯК ЧИННИК ОПТИМІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ ТВОРЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УНІВЕРСИТЕТІ	
Борис ШИБАЛОВ	197
РОЗВАЖАЛЬНІ ПРОГРАМИ НА СУЧАСНОМУ ТЕЛЕБАЧЕННІ США	
НАШІ АВТОРИ	201

Ще однією формою педагогічного впливу на учасників музично-творчих колективів може стати форма колективно-індивідуальних занять. Вона широко застосовувалася на музичних заняттях і раніше. До неї звертаються і сьогодні, наприклад, на початковому ознайомленні з предметом у музичній школі. Подібна форма занять містить у собі багаті виховні можливості, не до кінця розкриті теоретично і не завжди затребувані практично.

Висновки. На основі вище викладеного можемо зазначити наступне. В аспекті проблеми формування ціннісних орієнтацій школярів та впливу різних форм музично-виконавської діяльності, в т.ч. концертної, на цей процес, можемо констатувати, що все вище зазначене у позашкільних закладах створює можливості для: 1) високого емоційного тону занять, що сприяє зростанню артистизму учасників музично-виконавського колективу; 2) підвищення інформаційної ємкості занять; 3) психологічного розкріпачення учасників, що підвищує їхню впевненість у своїх творчих силах; 4) взаємного музично-творчого збагачення, завдяки створенню атмосфери співтворчості, що, у свою чергу, безпосередньо впливає на формування ціннісних орієнтацій школярів у галузі музичної культури.

Подальші наукові розвідки вбачаємо у визначенні рівнів сформованості та технології формування ціннісних орієнтацій школярів у галузі музичної культури.

Список джерел і літератури:

1. Овчаренко Н. А. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук: 13.00.04. Криворізький національний університет. Кривий Ріг, 2016. 547 с.

2. Плохотнюк О. С., Борисова С. В. Методика вимірювання стану сформованості ціннісних орієнтацій підлітків у галузі музичної культури (в умовах позанавчальної діяльності) / Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки. 2015. № 3 (292). С. 72 – 81.

Олена СБІТНЄВА
(м. Київ)

ЕСТЕТИЧНА КУЛЬТУРА ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ СКЛАДНИК ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства, для якого характерні кризові тенденції, що виявляються в споживацькому ставленні до природи, нівелюванні моральних принципів, негативному впливі засобів масової інформації й комунікації на свідомість особистості, проявах ворожого ставлення людей різних національностей, конфесій та інших соціальних груп один до одного тощо, цінність

естетичного виховання як невід'ємного засобу гармонійного розвитку особистості й гуманізації всього суспільства ще більше зростає.

Як свідчить аналіз літератури, проблема естетичного виховання особистості була в полі зору багатьох відомих філософів і педагогів різних країн та історичних періодів: Платона, Аристотеля, Дж. Маріно, Д. Дідро, Я. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, Г. Сковороди, Й. Песталоцці, І.-Ф. Гербарта, Ф. Шиллера, Я. Мамонтова, Р. Штайнера, С. Миропольського, М. Монтесорі, С. Русової, В. Сухомлинського, Б. Яворського, К. Орфа й ін.

З акцентом на аксіологічному, емоційно-почуттєвому й творчому аспектах тлумачать поняття «естетичне виховання» І. Паласевич та В. Ортинський. Згідно з уявленнями І. Паласевич, естетичне виховання є процесом «цілісного формування духовності, сприйняття й розуміння прекрасного, плекання в людини гуманістичних якостей, відповідального ставлення до краси, здатності відчувати та творити прекрасне» [10, с. 13]. В. Ортинський розуміє це поняття як «цілеспрямоване формування естетичних смаків та ідеалів особистості, розвиток її здібностей естетичного сприймання явищ дійсності і предметів мистецтва, а також до самостійної творчості в галузі мистецтва» [8, с. 231].

Аналіз останніх публікацій. Аналіз літератури дозволив виявити й інший тип трактувань поняття «естетичне виховання», у яких основний акцент зроблено на формуванні естетичної культури особистості. У цьому контексті заслуговують на увагу визначення, які представляють естетичне виховання як педагогічний процес взаємодії педагога та учнів, спрямований на формування естетичної культури й розвиток естетичного ставлення особистості до життя, набуття здатності до творчої діяльності за законами краси [11, с. 359]; спрямовану на формування здатності сприймати й перетворювати дійсність за законами краси педагогічну діяльність, метою якої є високий рівень естетичної культури особистості, її здатність до естетичного освоєння дійсності, естетичної діяльності [2, с. 143].

Н. Волкова метою естетичного виховання називає високий рівень естетичної культури особистості, її здатність до естетичного освоєння дійсності [3, с. 127].

Отже, проаналізувавши наукові уявлення про сутність естетичного виховання, у нашому дослідженні ми вважаємо його результатом сформованість естетичної культури особистості, що є невід'ємним складником її загальної й зокрема духовної культури.

Мета статті – розкрити сутність естетичної культури, яка є невід'ємним складником духовної культури особистості, а також визначити роль мистецтва в процесі гармонійного розвитку.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі відбито різні підходи до тлумачення поняття «культура». Цей термін виник у Давньому Римі (від латинського «cultus» – оброблення, догляд) і був пов'язаний з людською працею, з господарством. Самостійне значення в європейському мовному просторі поняття «культура»

отримало тільки наприкінці XVIII – на початку XIX ст. значною мірою завдяки працям Г. Гегеля, Й. Гердера, І. Канта, Ф. Шиллера й ін.

У науковому просторі XX – XXI ст. поліваріантність прояву культури відбито в розмаїтті підходів до визначення сутності цього феномену. Важливою для розуміння чіткої відмінності феноменів культури і цивілізації є позиція, відповідно до якої культуру визнають складовою частиною цивілізації. Цивілізацію ж розглядають як ширшу сферу людської діяльності, що постає щодо культури як загальне до часткового.

Залежно від аспекту, на якому акцентують увагу науковці, фахівці виокремлюють різні типи тлумачень поняття «культура».

О. Отич надає класифікацію методологічних підходів щодо тлумачення поняття «культура». Виокремлено такі підходи: філософсько-антропологічний (культура як сукупність знань, мистецтва, моралі, права, звичаїв та інших особливостей, притаманних людині як члену суспільства), філософсько-історичний (культура як синонім інтелектуального, морального, естетичного, розумового вдосконалення людини в ході її інкультурації, що розуміється як друге її народження й піднесення до рівня людяності в культуротворчому просторі), соціологічний (культура як чинник організації життя суспільства засобом вірувань, духовних і матеріальних цінностей, норм поведінки, звичаїв, мови тощо), підхід у контексті концепції діалогу культур (культура як особливий соціум, у якому й формами якого індивіди цієї епохи й різних епох можуть спілкуватися між собою як особистості) [9, с. 45 – 46].

Як свідчать наукові дослідження, «у педагогіці поняття «культура» використовують переважно як основний фактор-джерело, звідки черпають зміст освіти, та як соціальний регулятив, що відображає ціннісні продукти духовної й матеріальної діяльності людини, її властивості та якості як носія й творця культури» [9, с. 46].

Деякі фахівці поділяють культуру особистості на внутрішню та зовнішню. Згідно з цією позицією, внутрішню культуру характеризують духовне багатство людини (розумовий і моральний розвиток, широта кругозору й життєвих інтересів, культура почуттів тощо), а зовнішню – дотримання загальноприйнятих у суспільстві правил, норм поведінки (ввічливість, уміння спілкуватися з людьми, охайність у побуті, акуратність зовнішнього вигляду тощо) [13, с. 105].

Така позиція, на нашу думку, не враховує причинно-наслідкові зв'язки між внутрішнім світом людини та зовнішньою перспективою його прояву. Тут доцільніше говорити про зовнішні прояви культури особистості в її поведінці як наслідки виховання в неї духовних якостей, що одночасно є й показниками наявності цих внутрішніх якостей.

Отже, культура передбачає насамперед духовні пріоритети людини й суспільства, а її базовими цінностями є істина, добро й краса. Невід'ємним складником духовної культури особистості є її естетична культура.

Як свідчать результати проведеного термінологічного аналізу, у фаховій літературі існують різні погляди щодо розкриття сутності естетичної культури особистості. Це поняття визначають як:

– концентрований вияв у матеріальній і духовній формах естетичних відносин і дійсності (Л. Печко);

– «здатність особистості до повноцінного сприймання, правильного розуміння прекрасного в мистецтві й дійсності, прагнення й уміння будувати своє життя за законами краси» (Н. Мойсеюк);

– «сформованість у людини естетичних знань, смаків, ідеалів, здібностей до естетичного сприймання явищ дійсності, творів мистецтва, потреби вносити прекрасне в навколишній світ, оберігати природну красу» (Н. Волкова);

– «цілісність естетичної свідомості та естетичної діяльності, основою якої є емоційно-почуттєве переживання вражень, знання з мистецтва, що виявляється в різних формах естетичного ставлення (відчуття, оцінювання тощо) і є проявом ціннісної позиції особистості» (Л. Серих);

– підструктуру загальної культури особистості й інтегральну педагогічну категорію, що містить змістовний компонент (естетичні знання, уявлення, погляди, переконання, уміння, навички, переживання, судження, цінності, творчі здібності) і сутнісний компонент (творча естетична діяльність людей зі створення прекрасного в житті) тощо [3, с. 127; 14, с. 6; 7, с. 88].

Т. Шмельова серед компонентів естетичної культури виокремлює естетичні почуття, естетичний смак та естетичний ідеал елементами естетичної свідомості [408, с. 8]. Подібної позиції дотримується й Л. Михайлова, яка доводить, що основою естетичної культури є естетична свідомість, а її елементами є естетичне почуття, сприйняття, смаки, оцінки, потреби та естетичний ідеал, формування яких становить мету естетичного виховання [14, с. 7].

Як свідчать результати аналізу літератури, найважливішим засобом духовного розвитку, зокрема естетичного виховання особистості визнають мистецтво, засобами якого можна відтворити в художній формі всі аспекти матеріального й духовного життя окремої людини й усього суспільства.

Мистецтво є специфічним засобом духовного відображення дійсності, складником культури, де акумулюються художньо-естетичні цінності, формою чуттєвого пізнання світу, соціополем, у якому проявляються творчі здібності [5, с. 189].

Досі не відомо жодної культури, яка б існувала без мистецтва, що за своєю природою є поліфункціональним явищем. Воно виконує як суспільно-комунікативні (сакральна, святкова, соціально-інтегративна, суспільно-критична тощо), так й індивідуально-психофізіологічні (гармонізуюча, терапевтична, особистісно-розвивальна, виховна тощо) функції.

Кожен з видів мистецтва має особливий потенціал у відтворенні, пізнанні й оцінці внутрішнього світу людини й навколишньої дійсності. Будь-яке мистецтво має можливість приносити естетичну насолоду, активізувати творчі здібності.

Видатні представники людства ще з часів античності усвідомлювали значний виховний потенціал мистецтва. Одним з перших античних філософів, хто звернув увагу на виховний вплив мистецтва на людину й суспільство, був Піфагор. Учення Піфагора

та його послідовників суттєво вплинули на уявлення античних філософів пізнішого часу (Дамона Афіньського, Платона, Аристотеля й ін.) про позитивний вплив мистецтва на емоційний і моральний стан людини.

Протягом наступних епох уявлення про виховне значення різних видів мистецтва для особистості й усього суспільства змінювались під впливом соціокультурних трансформацій, еволюції філософських, психологічних і педагогічних поглядів.

Суттєвий внесок у розвиток теорії й практики естетичного виховання засобами мистецтва здійснили В. Бутенко, І. Зязюн, М. Мартинюк, Н. Миропольська, Л. Михайлова, В. Сухомлинський, Г. Шевченко й ін.

Пріоритетну роль мистецтва в процесі естетичного виховання дітей і молоді підкреслено у вітчизняних концептуальних і програмних документах: Всеукраїнській державній комплексній програмі естетичного виховання (І. Зязюн), Національній комплексній програмі естетичного виховання (І. Зязюн, О. Семашко), Концепції єдиної системи естетичного виховання в загальноосвітніх школах України (М. Опанашук), Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах України (Л. Масол), Концепції загальної мистецької освіти (Л. Масол).

Сучасні наукові дослідження доводять, що прилучення молодого покоління до естетичних цінностей засобами мистецтва сприяє вирішенню таких гострих соціальних проблем, як дегуманізація суспільства, зниження естетичних і моральних критеріїв у дітей і молоді, помітне посилення егоцентризму й дітоцентризму, негативний вплив засобів масової інформації та комунікації на молоде покоління, конкуренція між різними соціальними групами, підвищення дитячої агресивності, нетерпимості до оточення й ін. [12, с. 357].

Виховне значення мистецтва науковці обґрунтовують психологічними особливостями його впливу на людину. Як зазначає В. Бітаєв, «спілкування з мистецтвом – це діалог, у процесі якого відбувається людинотворення й творення смислу людського буття. Отже, мистецтво збігається з життєдіяльністю, а як форма свідомості – з самосвідомістю людини і є універсальним засобом розвитку її чуттєвої культури» [1, с. 37]. Мистецтво в синтезованому вигляді відтворює чуттєві уявлення людини про навколишню дійсність і, моделюючи світ, дає можливість виявити різні співвідношення та взаємозв'язки цього світу, що стимулює особистість до розвитку власних здібностей [6, с. 14].

Вплив мистецтва на людину починається зі зміни її настроїв, почуттів, переживань, емоцій, що зумовлює виникнення бажань, прагнень (поривів душі), які, своєю чергою, викликають думки, сприяють накопиченню інформації, активізують творчі дії (приплив сил, генерування ідей, натхненність). І, врешті-решт, так відбувається розширення можливостей особистості, якісна зміна себе та світу навколо себе через активну творчу діяльність. За словами С. Жукова, «під впливом мистецтва відбувається трансформація свідомості особистості, її світогляду, а сприйняті творчою уявою та глибоким співпереживанням художні образи переходять у план особистісних сенсів індивіда,

сприяють вибору його ціннісних орієнтацій, спонукають до створення краси в усіх її проявах відповідно до обраного ідеалу» [4, с. 78 – 81].

Висновки. Результати проведеного дослідження дозволяють констатувати, що в умовах кардинальних і швидких перетворень в усіх сферах життя, що викликають як позитивні, так і негативні наслідки в суспільстві, украй важливо зберігати й розвивати духовну культуру людства. Невід’ємним складником духовної культури особистості є естетична культура, формування якої відбувається в процесі естетичного виховання. Позиція стосовно особливої ролі мистецтва в процесі гармонійного розвитку особистості й усього суспільства не викликає заперечень у науковців. Питання розвитку естетичної культури не втрачають своєї актуальності у в важкий для України час, коли український народ мужньо відстоює свою незалежність та національну культуру.

Список джерел і літератури:

1. Бітаєв В. А. Естетичне виховання і гуманізація особи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.08 «Естетика». Луганськ, 2004. 37 с.
2. Вітвицька С. С. Естетичне виховання майбутнього вчителя в контексті ідей В. О. Сухомлинського. Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку : зб. наук. пр. / за ред. О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук, Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 142 – 150.
3. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. 2-е вид. К. : Академвидав, 2007. 616 с.
4. Жуков С. М. Формування духовних потреб та інтересів у дітей засобами мистецтв : монографія. Донецьк : ДонІЗТ, 2008. 296 с.
5. Кравець М. С. Культурологія : підруч. для студ. вищих навч. закл. I – IV рівнів акредитації. Л. : Новий Світ, 2007. 320 с.
6. Михайлова Л. М. Виховання естетичної культури старшокласників (на матеріалі творів світового мистецтва) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання». К., 2001. 18 с.
7. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб. К. : Знання, 2007. 656 с.
8. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. К. : Центр учбової л-ри, 2009. 472 с.
9. Отич О. М. Сутність та складові художньо-естетичної культури особистості. Естетичне виховання дітей та молоді : теорія, практика, перспективи розвитку : зб. наук. пр. / за ред. О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 44 – 51.
10. Паласевич І. Л. Естетичне виховання підлітків у позакласній виховній роботі загальноосвітньої школи (друга половина ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Дрогобич, 2011. 20 с.
11. Практикум з педагогіки: навч. посіб. 3-є вид., перероб. і доп. / за заг. ред. О. А. Дубасенюк. К. : Центр навч. л-ри, 2004. 464 с.

12. Сташевська І. О. Музична педагогіка Німеччини : історія, теорія, практика : монографія. Луганськ : ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2010. 565 с.
13. Толстих В. І. Естетичне виховання / В. І. Толстих, Б. А. Еренгрос, В. О. Макаров. К. : Вища шк., 1987. 216 с.
14. Шмельова Т. В. Підготовка майбутніх учителів до формування естетичного світосприймання в молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Житомир, 2008. 20 с.

Микола БОЛЮХ

Наталія ДІГТЯР

(м.Полтава)

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО ДОСВІДУ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ПЛЕНЕРНОГО ПЕЙЗАЖУ-ЕТЮДУ

Актуальність теми. Сьогодні на вищу педагогічну освіту покладені завдання різнобічного розвитку молоді відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей, формування загальнокультурних і морально-етичних цінностей, ключових і предметних компетентностей, необхідних життєвих і соціальних навичок, що забезпечують готовність особистості до продовження самостійного навчання та самовдосконалення в майбутньому. Формування художнього досвіду, вивчення образотворчого мистецтва, його видів та жанрів є тим інструментом за допомогою якого можна реалізувати ці завдання в основній школі.

Саме пейзаж, плерний пейзаж-етюд як один із жанрів образотворчого мистецтва є важливим і дієвим засобом збагачення художнього досвіду учнів основної школи, що і є **метою** нашої статті.

Аналіз актуальних публікацій. Праці відомих українських педагогів-науковців О. Гайдамаки, І.Зязюна, Л. Колотило, Л. Кондратової, О. Калініченко, В. Любарської, Л.Масол, Н.Миропольської, Б. Неменського, О. Отич, М. Резніченко, О. Рудницької, Т. Рублі, Г. Сотської, Н.Фоміної, Г. Шевченко присвячені дослідженню тенденцій розвитку загальної художньо-мистецької освіти в Україні, в яких розкривають особливості навчання образотворчому мистецтву в основній школі. Творчість відомих художників-пейзажистів всеукраїнського та світового рівня доводить, що мистецтво має великий вплив на розвиток особистості. Втім, до цього часу вченими не приділялося належної уваги розгляду такого творчого явища як плерний пейзаж-етюд як один з важливих засобів збагачення художнього досвіду підростаючого покоління.

На основі вищесказаного, ми робимо спробу довести важливість вивчення плерного пейзажу-етюду як дієвого засобу збагачення художнього досвіду підлітків в основній школі.